

Orlof, Ewa

Związek Międzyregionalny Euroregion Karpacki i jego znaczenie

---

Mazowieckie Studia Humanistyczne 4/2, 83-92

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ewa Orlof

ZWIĄZEK MIĘDZYREGIONALNY EUROREGION KARPACKI I JEGO ZNACZENIE

Związek Międzyregionalny Euroregion Karpacki powstał 14 lutego 1993 r. w Debreczynie na Węgrzech. Został powołany przez przedstawicieli władz regionalnych pogranicznych regionów Polski, Węgier, Ukrainy i Słowacji¹. W zebnaniu założycielskim wzięli również udział ministrowie spraw zagranicznych: Polski, Ukrainy i Węgier, którzy podpisali specjalną deklarację będącą politycznym wsparciem współpracy transgranicznej w tym regionie.

Obecna również w Debreczynie pani Catherine Lalumière, ówczesny Sekretarz Generalny Rady Europy, zadeklarowała pełne poparcie dla tej współpracy. Dała do zrozumienia, że jest to najlepszy sposób na łagodzenie napięć i wzajemnych uprzedzeń i wyraziła żal, że w Jugosławii opóźniono się z takimi rozwiązaniami. Równocześnie pani Lalumière wyraziła radość, że „tutaj”, tzn. na terenie objętym Euroregionem Karpaty, gdzie od dawna występowały właśnie, a nawet krwawe konflikty, „przyszliśmy w porę”.

Tego typu nadzieje znalazły swój wyraz również w podpisanej w Debreczynie Deklaracji Ministrów Spraw Zagranicznych: „[...] Jesteśmy przekonani, że utworzenie Euroregionu Karpackiego przyczyni się w znacznym stopniu do wzmocnienia przyjaźni i promowania dobrosąsiedzkich stosunków narodów zamieszkujących ten obszar, oraz sprzyjać będzie praktycznemu stosowaniu zasad Aktu Końcowego Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, podpisanego w 1975 roku w Helsinkach, Karty Paryskiej dla Nowej Europy, podpisanej w 1990 roku oraz innych dokumentów KBWE. Wspomoże również wysiłki podjęte przez Radę Europy i Wspólnotę Europejską w celu rozwoju współpracy regionalnej”².

---

¹ R. Kuźniar, *Euroregion Karpacki – przestanki powstania, uwarunkowania współpracy*, „Sprawy Międzynarodowe” 1994, nr 3.

² Deklaracja Ministrów Spraw Zagranicznych w sprawie współpracy narodów zamieszkujących obszar Euroregionu Karpackiego uzgodniona w Debreczynie 14 lutego 1993 r. (Materiały udostępnione mi przez Przedstawicielstwo Polskie Euroregionu Karpackiego w Krośnie).

Deklaracja ta była więc wyrazem dużego zainteresowania sygnatariuszy rozwojem współpracy regionalnej. Pozostała od początku otwarta dla Słowacji, której delegat przysłany do Debreczyna, nie był ministrem spraw zagranicznych. Obecni w Debreczynie przedstawiciele samorządu słowackiego podpisali dokument ustanawiający Euroregion i powiaty słowackie weszły w skład Euroregionu na zasadzie członka stowarzyszonego.

Należy również podkreślić, że to dzięki polskiej inicjatywie w deklaracji tej została zawarta formuła o otwartości Euroregionu Karpackiego wobec przygranicznych obszarów Rumunii: „[...] Stowarzyszenie to jest wciąż otwarte dla rumuńskich władz i wspólnot terytorialnych. Z radością przyjmujemy ich gotowość i wolę współpracy w ramach Euroregionu Karpackiego. Niniejsza Deklaracja jest otwarta na potwierdzenie ze strony Rumunii i Słowacji”³.

Już na dwa lata przed spotkaniem w Debreczynie (w lutym 1991 r.) polskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych wystąpiło z projektem współpracy typu euroregionalnego wzdłuż granic pięciu państw: Polski, Ukrainy, Czechosłowacji, Węgier i Rumunii. Pierwsze samorzutne kontakty władz wojewódzkich Krosna i Przemyśla z władzami lokalnymi wschodniej Słowacji, zachodniej Ukrainy oraz północno-wschodnich Węgier zostały nawiązane jeszcze w 1990 r. Kontynuowano je w 1991 r., m.in. w listopadzie 1991 r. w Michalovcach na Słowacji – prezydent Václav Havel i wicewojewoda krośnieński Adam Pędziół dyskutowali na temat współpracy transgranicznej.

W listopadzie 1991 r. wspomniany już projekt (czy też materiał studyjny) polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych został przekazany wojewodom z Krosna i Przemyśla. Stał się on przedmiotem dyskusji na międzynarodowym seminarium zorganizowanym w Jaśle 15 lutego 1992 r. Seminarium odbyło się pod znamionym tytułem: *Możliwość i perspektywy współpracy sąsiadujących regionów Polski, Czechosłowacji, Węgier i Ukrainy*. Honorowy patronat nad seminarium objął ówczesny prezydent RP Lech Wałęsa, wzięli w nim udział przedstawiciele władz centralnych, placówek dyplomatycznych, zainteresowanych krajów, organizacji pozarządowych oraz eksperci. W Jaśle zadecydowano o powołaniu Rady Współpracy Międzyregionalnej Podkarpacia z udziałem reprezentanta władz lokalnych z Użgorodu, Miskolca, Michalowiec i Krosna.

W tym samym czasie powyższy projekt został udostępniony nowojorskiemu Instytutowi dla Studiów Wschód–Zachód (Institute for East-West Studies). Zarząd Instytutu pod przewodnictwem Hansa-Dietricha Genschera zaproponował finansowe i organizacyjne wsparcie dla władz lokalnych w procesie dochodzenia do uzgodnień tworzących ewentualny euroregion.

Instytut wspierały zachodnie instytucje i organizacje europejskie, amerykań-

---

³ *Ibidem*.

skie i japońskie, takie jak: Rada Europy, Unia Europejska, Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju, Fundacja Mac Arthura, Forda i Sasakawy.

Nowojorski Instytut w maju 1992 r. przygotował Carpathian Euroregion Project. Dokument założycielski oraz statut uzgodniono i parafowano podczas dwóch spotkań w październiku 1992 r. w Krośnie oraz w listopadzie 1992 r. w Zemplńskiej Sziravie⁴.

Podpisanie dokumentów ustanawiających Euroregion nastąpiło 14 lutego 1993 r. W chwili powstania Euroregionu Karpackiego w jego skład weszły:

- z Polski województwa krośnieńskie i przemyskie;
- z Węgier cztery okręgi z głównymi miastami: Miskolc, Nyiregyhaza, Debreczyn, Eger;
- ze Słowacji powiaty: Bardejov, Humenne, Michalovce, Svidnik, Trebišov i Vranov;
- z Ukrainy obwód zakarpcki (Użgorod).

W 1993 r. do Euroregionu przyjęto ze Słowacji powiaty Koszyce i Prešov oraz ukraińskie obwody: lwowski, iwanofrankowski i czerniowiecki oraz okręg Szolnok na Węgrzech⁵.

Utworzenie Euroregionu Karpackiego wywołało burzliwą dyskusję w polskim parlamencie, a także w środkach masowego przekazu. Niektórzy parlamentarzyści ideę Euroregionu utożsamiali z ideą rozbioru Polski, a więc z utratą suwerenności⁶. Odpierając ataki te minister Krzysztof Skubiszewski w swoim przemówieniu sejmowym wygłoszonym 3 marca 1993 r. powiedział m.in. „[...] Rząd szanuje zasady demokracji lokalnej i popiera takie formy jej rozwoju, które służą wzajemnemu poznaniu i zbliżeniu ludzi z różnych krajów. Nie wydaje mi się, aby ktokolwiek na tej sali chciał kwestionować obecny lub przyszły udział naszych przedstawicieli w działalności różnych instytucji i stowarzyszeń europejskich, takich jak: Stała Konferencja Władz Lokalnych i Regionalnych Rady Europy, Zgromadzenie Regionów Europy lub Stowarzyszenie Europejskich Regionów Przygranicznych. Jeżeli w opinii społeczności lokalnych i ich demokratycznie wybranych przedstawicieli również instytucjonalizacja współpracy transgranicznej w postaci powołania euroregionów może okazać się owocną, to należy ją popierać, co też Rząd czyni”⁷.

⁴ M. Szczepaniak, *Współpraca transgraniczna Polski z Czechami i Słowacją*, „Przegląd Zachodni” 1995, s. 156.

⁵ *Euroregion Karpacki. Podstawowe informacje*, Krosno 1995, s. 2; zob. też M. Szczepaniak, *op.cit.*

⁶ Z. Słomkowski, *Spór o euroregiony w zwierciadle prasy*, w: A. Słomkowska (red.), *Kontrowersje wokół transformacji prasy polskiej (1989–1992). Materiały pomocnicze do Najnowszej Historii Dziennikarstwa*, t. XXIII, Warszawa 1993, s. 88–93.

⁷ Przemówienie Ministra Krzysztofa Skubiszewskiego przedstawiające stanowisko rządu w sprawie współpracy transgranicznej i w regionach przygranicznych wygłoszone 3 marca

Skubiszewski w swoim przemówieniu stanowczo zaprzeczył poglądom, że tworzenie euroregionów ogranicza suwerenność państw. „[...] Powoływanie się na suwerenność jest tu w ogóle nieporozumieniem. Rzecz nie dotyczy granic, które pozostają nienaruszone. [...] Granice mają stać się bardziej przepuszczalnymi dla ludzi, idei i towarów. [...] Żadne z państw angażujących się we współpracę typu euroregionalnego nie rezygnuje z jakiegokolwiek atrybutu suwerenności”⁸.

W 1994 r. do Euroregionu zostało dołączone województwo rzeszowskie. Nie wygasły jeszcze w tym okresie głosy przeciwne, co powodowało odgrzewanie przy tej okazji opinii o spisku międzynarodowej finansjery i wyprzedaży interesów polskich.

W wyniku nowego podziału administracyjnego przeprowadzonego na Słowacji w drugiej połowie 1996 r., w obrębie słowackiej części Euroregionu znajduje się obecnie 12 powiatów, w tym cztery nowo powstałe: Medzilaborce, Sniina, Sobrance i Stropkov, podlegają one administracyjnie dwom krajom ze stolicami w Prešoviu i Koszycach.

Ponieważ rząd Vladimira Mecziara nadal nie wyrażał zgody na pełne członkostwo⁹, powiaty słowackie weszły w skład Euroregionu na zasadzie członka stowarzyszonego. Zgodnie jednak ze statutem tego Euroregionu „Członek Stowarzyszony posiada takie same prawa i obowiązki, jak Członek Zwyczajny, nie wyłączając spraw finansowych. Członek Stowarzyszony nie może jednak proponować kandydatury obywatela swojego kraju na stanowisko Przewodniczącego Rady, a na terytorium takiego Członka nie może posiadać siedziby stały Sekretariat”¹⁰.

Do końca kwietnia 1997 r. w posiedzeniach Rady Euroregionu uczestniczyli jako obserwatorzy przedstawiciele północno-zachodnich departamentów rumuńskich Baia Mare i Satu Mare. Wnioski tych departamentów o przyjęcie do Euroregionu w grudniu 1993 r. unieważnił rząd rumuński. Jednak po wyborach parlamentarnych i lokalnych w 1996 r., a także po zawarciu traktatu rumuńsko-węgierskiego, rząd rumuński zmienił swoje stanowisko. Wiosną 1997 r. na posiedzeniu Rady Euroregionu w Nyiregyhaza (na Węgrzech) został złożony wniosek formalny o przejęcie północno-zachodnich departamentów Rumunii na członka Euroregionu. W dniach 29 i 30 kwietnia 1997 r. odbyło się XIX posie-

---

1993 r. w Sejmie RP – zob. Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP. Informacja Rządu na temat okoliczności i powodów powstania Euroregionu Karpaty. Warszawa 19 lutego 1993 r. (broszura).

⁸ A. Gubernat, *Wywoływanie upiórów*, „Gazeta w Rzeszowie. Magazyn Karpacki” (dodatek do „Gazety Wyborczej”) z 26 lutego 1994 r.

⁹ A. Jagodziński, *Wraży Euroregion*, „Gazeta Wyborcza” z 4–5 lutego 1995 r.

¹⁰ *Statut Euroregionu Karpackiego*, w: *Euroregion Karpacki. Podstawowe dokumenty stan prawny: 30 czerwca 1996 r.*, s. 7.

dzenie Rady Euroregionu w Satu Mare, na którym Rada rozpatrzyła pozytywnie wniosek Rumunii. Nastąpiło więc naturalne uzupełnienie kształtu Euroregionu Karpackiego, a równocześnie nowe powiększenie jego obszaru o pięć okręgów rumuńskich: Bihor, Sălaj, Satu Mare, Maramures i Botoșani¹¹. Przystąpienie Rumunii do Euroregionu ma szczególne znaczenie, zwłaszcza dla regionów węgierskich i ukraińskich.

Na XXI posiedzeniu Rady Euroregionu (1997 r.) w Polańczyku (Bieszczady), Euroregion Karpacki został dodatkowo poszerzony o województwo tarnowskie. Stało się to na wniosek wojewody tarnowskiego, poparty przez Sejmik Samorządowy Województwa Tarnowskiego. Starania wojewody tarnowskiego o przystąpienie do Euroregionu zostały gorąco poparte przez Węgrów, którzy podkreślali swoje związki z Tarnowem, wskazując przede wszystkim na postać generała Józefa Bema¹².

Bez Rumunii Euroregion zajmował powierzchnię około 115 000 km². Obecnie zajmuje powierzchnię prawie 140 000 km² z około 14 mln mieszkańców. W stosunku do stanu z początku 1993 r. rozmiary i liczba ludności Euroregionu Karpackiego wzrosły ponad dwukrotnie.

W czerwcu 1995 r. nastąpiły pewne zmiany statutowe w strukturze organizacyjnej Związku. W ich wyniku, stronom pozostawia się większą swobodę w doborze swoich reprezentantów do najwyższego organu, jakim jest Rada Euroregionu. Posiedzenia Rady odbywają się przynajmniej cztery razy w roku w trybie rotacyjnym. Wszystkie decyzje Rady są podejmowane na zasadzie jednomyślności, są to przede wszystkim decyzje o charakterze strategicznym¹³.

Do jednego z ważniejszych zadań Rady należy powoływanie komisji roboczych Euroregionu. Obecnie działają cztery stare komisje robocze oraz piąta nowa: 1) Komisja ds. ochrony środowiska i turystyki (koordynatorem jest strona polska); 2) Komisja ds. współpracy gospodarczej (koordynator – strona węgierska); 3) Komisja ds. infrastruktury społecznej (koordynator – strona ukraińska); 4) Komisja Rewizyjna; 5) Komisja ds. Wymiany Handlowej (koordynator – strona rumuńska).

W czerwcu 1995 r. Sekretarza Generalnego¹⁴ zastąpił Dyrektor Wykonawczy, który jest głównym organem odpowiedzialnym za bieżące funkcjonowanie Euroregionu¹⁵. Jak dotąd Dyrektor Wykonawczy realizuje swoje zadania przy po-

---

¹¹ Uzupełnienie w formie wkładki (z sierpnia 1997 r.), w: *Euroregion Karpacki. Podstawowe informacje*, Krosno 1997.

¹² „Euroregion Karpacki” 1997, nr 1 (Biuletyn wydawany przez Sekretariat Euroregionu Karpackiego w Krośnie), s. 2.

¹³ Statut Związku Międzyregionalnego „Euroregion Karpacki” 1997, nr 1 (Rada Związku), s. 9–10. Jest tam dokładny opis kompetencji Rady Euroregionu.

¹⁴ Sekretarzami Generalnymi byli: najpierw Adam Pęziół, następnie Węgier Pal Viragh.

¹⁵ „Euroregion Karpacki” 1997, nr 1 (Dyrektor Wykonawczy), s. 10–11.

mocy Sekretariatu. Do 1995 r. siedziba Sekretariatu była zmieniana co rok na zasadzie rotacji. Pierwszą siedzibą Sekretariatu był Sanok, następnie Sekretariat przeniesiono do Debreczyna. W 1995 r. Rada postanowiła, że siedziba Sekretariatu przez dwa lata będzie się znajdować w Užgorodzie na Ukrainie. Dyrektorem Wykonawczym Związku Międzyregionalnego Euroregion Karpacki został Michajło Bukowiecki. Kadencja Bukowieckiego i Sekretariatu w Užgorodzie zakończyła się 30 czerwca 1997 r.

Początkowo planowano ustalić w przyszłości stałą siedzibę Sekretariatu, okazało się to jednak na razie niemożliwe do zrealizowania. Były też inne plany, o których mówił mecenas Piotr Heliński (wówczas doradca polskiego przedstawicielstwa Euroregionu Karpaty) na spotkaniu z pracownikami Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie (w marcu 1997 r.). Przewidywano mianowicie istotne zmiany organizacyjne, w wyniku których miał zostać zlikwidowany Sekretariat Generalny, ze względu na zbyt już duży obszar Euroregionu. Na jego miejsce miano powołać biura krajowe w poszczególnych krajach. Załącznikiem ich miały być najprawdopodobniej dotychczasowe przedstawicielstwa krajowe. Ostatecznie jednak do tego nie doszło i Sekretariat został zachowany.

Struktura organizacyjna Euroregionu zmienia się, ponieważ stale poszukuje się najlepszego modelu dla tej organizacji.

W kwietniu 1997 r. Rada Związku zadecydowała, że przez następne dwa lata (do czerwca 1999 r.) siedzibą Sekretariatu będzie Krosno, potem, tj. w latach 1999–2001, Sekretariat będzie się znajdować w Tokaju (Węgry). Decyzje te zostały podjęte w trosce o zapewnienie większej stabilizacji organizacyjnej i umożliwienie lepszego planowania prac. Dyrektorem Wykonawczym Euroregionu Karpackiego jest od 1 lipca 1997 r. Piotr Heliński.

Jakie są cele Euroregionu Karpackiego? We wznowionym po dwuletniej przerwie biuletynie Euroregionu dyrektor Piotr Heliński napisał: „[...] Naszym głównym celem pozostanie pobudzanie wyobraźni i wskazywanie na możliwości, które tkwią we współpracy transgranicznej. Instytucje typu euroregionalnego mają bowiem z założenia charakter służebny wobec społeczności lokalnych i regionalnych, które obejmują. Mogą więc i powinny pomagać – natomiast inicjatywa i pomysły przedsięwzięć, wynikające z lokalnych potrzeb, muszą wychodzić od bezpośrednio zainteresowanych realizacją danych idei – samorządów lokalnych, organizacji pozarządowych, instytucji życia gospodarczego, ośrodków kulturalnych, szkół i wyższych uczelni. Takie właśnie działania wypełniają treścią współpracę euroregionalną”¹⁶.

A więc celem nadrzędnym jest wszechstronne działanie na rzecz rozwoju tego całego obszaru. Stwierdzenie pewnych wspólnych interesów, wspólnych atutów, wspólnych problemów. Takim wspólnym interesem jest wszechstronne

¹⁶ „Euroregion Karpacki” 1997, nr 1, s. 2–3.

działanie na rzecz rozwoju gospodarczego. Już pewną tradycję mają imprezy targowe np. Krośnieńskie Wielobranżowe Targi Euroregionalne KONTAKT. Zainteresowaniem cieszą się Giełdy Gmin Przygranicznych. Na podkreślenie zasługuje praca Komisji ds. Współpracy Gospodarczej. Komisja ta pracuje m.in. nad systemem sprawnej wymiany informacji o prawnych uregulowaniach dotyczących działalności gospodarczej oraz nad projektem utworzenia centrum barterowego Euroregionu, które w zamierzeniu mogłoby pozwolić na przynajmniej częściowe przezwyciężenie przeszkód w rozwoju handlu transgranicznego spowodowanych brakiem skutecznych instrumentów finansowania transgranicznej wymiany handlowej¹⁷.

Poza sferą gospodarczą, bardzo ważnym działaniem jest budowanie dobrosąsiedzkich stosunków, opartych na wzajemnym zaufaniu, jest to działanie długofalowe, a jego realizacji służy cała sfera działań doraźnych, które mogą być podejmowane i są podejmowane. Na przykład praca z młodzieżą. W szkołach średnich powstają kluby Euroregionu Karpackiego, które popularyzują wśród młodzieży idee współpracy transgranicznej i nawiązują kontakty ze szkołami z innych części Euroregionu.

W maju 1996 r. odbyła się w Nyiregyhaza na Węgrzech pierwsza olimpiada dla uczniów szkół zawodowych – jest ona pomyślana jako impreza cykliczna. W czerwcu 1996 r. odbyła się w Krośnie kolejna edycja Euroregionalnej Olimpiady dla dzieci niepełnosprawnych.

Budowaniu dobrosąsiedzkich stosunków sprzyja wspólne działanie na rzecz ochrony środowiska i turystyki. Powołanie pod patronatem UNESCO Światowego Rezerwatu Biosfery „Karpaty Wschodnie” stanowi dowód możliwości wzajemnego porozumienia się w obronie wspólnego dobra.

Są już wymierne rezultaty pracy, koordynowanej przez stronę polską Komisji ds. Ochrony Środowiska i Turystyki. Na początku 1997 r. ukazała się profesjonalnie przygotowana mapa Euroregionu Karpackiego. Nie ustrzegła się ona jednak od błędów. Prasa skrytykowała ją za to, że odcinek drogi Radymno–Przemyśl jest oznaczony na niej jako autostrada, podczas gdy w rzeczywistości autostrady tam nie ma¹⁸. Należy również zaznaczyć, że na skutek poszerzenia wielkości Euroregionu (przyjęcie Rumunii i województwa tarnowskiego) mapa ta już się częściowo zdezaktualizowała.

Komisja ds. Ochrony Środowiska i Turystyki podjęła również prace nad przygotowaniem dwóch raportów: 1) o ochronie środowiska naturalnego w Euroregionie Karpackim; 2) o przyjęcie wspólnej strategii rozwoju turystycznego opartej na istniejących materiałach.

¹⁷ *Euroregion Karpacki. Podstawowe informacje, (...)*, s. 14–15.

¹⁸ „Autostrada Widmo”, „Gazeta w Rzeszowie” dodatek do „Gazety Wyborczej” z 22 lutego 1997 r.

Coraz większe uznanie zdobywają Euroregionalne Targi Turystyczne. Zgłaszane na nich oferty oraz zainteresowania firm i ośrodków turystycznych (zwłaszcza z Węgier i Słowacji) są jednak stale zbyt skromne w porównaniu z obserwowanym w ostatnim czasie zwiększonym zainteresowaniem turystyką w ramach Euroregionu Karpackiego.

W wyniku współpracy Urzędów Statystycznych Polski, Słowacji, Ukrainy i Węgier ukazał się pierwszy informator o miastach Euroregionu Karpackiego¹⁹.

Należy odnotować bardzo ważne międzynarodowe seminarium zorganizowane w 1997 r. przez Urząd Statystyczny w Krośnie przy współpracy Głównego Urzędu Statystycznego. Uczestnicy seminarium zwrócili się do Rady Euroregionu Karpackiego z propozycją rozważenia celowości utworzenia Komisji ds. Statystyki Euroregionu Karpackiego.

Sama idea utworzenia Euroregionu spowodowała pojawienie się pomysłu Stowarzyszenia Uniwersytetów Euroregionu Karpaty z siedzibą w Koszycach. Teraz nosi ono nazwę Stowarzyszenie Uniwersytetów Regionu Karpaty (Association of Carpathian Region Universities). W 1997 r. należały już do tego Stowarzyszenia 24 uczelnie. Za najważniejsze uznano ujednoczenie programów nauczania oraz tworzenie wspólnych zespołów naukowo-badawczych. Dwa razy do roku przedstawiciele uczelni spotykają się w jednym z uniwersytetów. W maju 1997 r. gospodarzem spotkania był Kraków. Cały czas w pracach Stowarzyszenia brali udział Rumuni.

Stowarzyszenie Uniwersytetów Regionu Karpaty nawiązało bardzo aktywną współpracę ze Stowarzyszeniem Uniwersytetów Południa Stanów Zjednoczonych. Wiosną 1996 r. profesorowie z naszego Stowarzyszenia składali wizytę amerykańskiemu Stowarzyszeniu, a jesienią 1996 r. porównywalna liczba rektorów amerykańskich była z rewizytą u nas.

Idea Euroregionu stymuluje dwustronne stosunki pomiędzy poszczególnymi uczelniami Euroregionu. Bez tej idei Euroregionu nic takiego by nie powstało. Dawniej łatwiej było wyjechać do uczelni zachodnich, aniżeli do sąsiedniej Słowacji.

Rozwijają się współpraca kulturalna, są organizowane festiwale kultury. Olbrzymią popularnością cieszy się organizowane w Przemysłu Międzynarodowe Biennale Malarstwa „Srebrny Czworokąt”.

Współpraca bibliotek i bibliotekarzy z Euroregionem została zainicjowana międzynarodową konferencją nt. *Rola i zadania bibliotek publicznych w procesie transformacji ustrojowej*, zorganizowała ją Komisja ds. Infrastruktury Społecznej.

Dialog prowadzony w sferze dorobku kulturowego i artystycznych dokonań to najlepszy język budowania pomostów pomiędzy sąsiednimi narodami.

---

¹⁹ *Sieć miast Euroregionu Karpackiego*, Krosno 1997.

Co jest istotne przy ocenie tego, co Euroregion robi i co będzie robić? Istotne jest to, że Euroregion w swojej działalności stara się stosować zasadę, która zrobiła dużą karierę w Europie – zasadę subsydialności. Euroregion nie zajmuje się organizowaniem bezpośrednio wszystkiego co ma związek ze współpracą transgraniczną na tym obszarze, nie ma tu mowy o żadnym monopolu na tę współpracę. Rolą Euroregionu jest raczej wspieranie, inspirowanie, pokazywanie możliwości tkwiących w tej współpracy. W Euroregionie jest miejsce na rozmaite inicjatywy wielostronne, dwustronne, podejmowane przez poszczególnych ludzi, instytucje edukacyjne i naukowe, firmy, przedsiębiorstwa, banki.

Celem Euroregionu jest szeroko rozumiany lobbyng, czyli promocja tego regionu na zewnątrz i działanie na rzecz jego interesów. To jest to czego efektem są np. nowe przejścia graniczne powstałe na obszarze Euroregionu pomiędzy poszczególnymi stronami narodowymi. Tego typu decyzje nie są decyzjami na szczeblu lokalnym, wymagają umowy państwowej, żeby jednak taka umowa powstała trzeba do niej doprowadzić. Potrzebne jest tu współdziałanie obu stron i jest potrzebny głos na szczeblu lokalnym, regionalnym. Taki głos w ramach Euroregionu był skuteczny, ponieważ zaowocował wieloma przejściami granicznymi.

Obecnie na granicy polsko-słowackiej trwa modernizacja granicznego przejścia drogowego Barwinek–Vysny Komarnik. W styczniu 1997 r. zakończono etap I rozbudowy tego przejścia. W 1996 r. reaktywowano kolejowe przejście graniczne Łupków–Medzilaborce, a w 1998 r. planuje się rozpoczęcie budowy przejścia drogowego Radoszyce–Palota. Na granicy polsko-ukraińskiej w 1994 r. uruchomiono kolejowe przejście graniczne Krościenko–Chyrów. Prowadzone są prace przy modernizacji drogowego przejścia granicznego Medyka–Szeginie. Ukończono główne obiekty przejścia drogowego Korczowa–Krakowiec.

Na granicy słowacko-ukraińskiej uruchomiono w 1996 r. drogowe przejście graniczne Ubla–Wielikij Bierieznyj oraz zmodernizowano przejście drogowe Vysne Nemecke–Użhorod. Ważnym przedsięwzięciem jest rozbudowa węgiersko-ukraińskiego przejścia granicznego Zahony–Czop²⁰.

Buduje się linię energetyczną, która połączy Krosno i Lemesany (Słowacja). Po jej wybudowaniu Polska będzie sprzedawać energię elektryczną na Słowacji. W planie jest przedłużenie linii na Węgry, do Rumunii, Bułgarii, Austrii, Szwajcarii i Chorwacji.

Bardzo ważnym dla dalszego rozwoju tego Euroregionu jest powstanie pod koniec 1994 r. Funduszu Rozwoju Euroregionu Karpackiego (FDCE). Fundusz otrzymał finansowe wsparcie od amerykańskiej Fundacji Charles'a Stewarta Motta. Celem Funduszu jest doprowadzenie do większego zaangażowania się społeczności lokalnych w działania na rzecz swoich regionów. Obecnie najważniej-

---

²⁰ Euroregion Karpacki. Podstawowe informacje (...), s. 17–18.

szym programem Funduszu jest Program Zintegrowanego Rozwoju Obszarów Wiejskich, w ramach których będą przyznawane dotacje na ambitne programy rozwoju obszarów wiejskich, a zwłaszcza górskich. Chodzi o programy pozarządowe.

Co jest słabą stroną Euroregionu Karpaty?

1. Rozmiar tego Euroregionu: powierzchnia prawie 140 000 km² jest duża, nawet w skali europejskiej. Jest to jednak organizacja otwarta i jeżeli ktoś chce do niej przystąpić to trudno mu tego zabronić.

2. Kwestia polityki: jak już wspomniano powstanie Euroregionu wywołało gwałtowną dyskusję w polskim parlamencie oraz na łamach prasy. Dzisiaj główne siły polityczne w Polsce są już zgodne co do tego, że idea Euroregionu jest idea pożyteczną. Zastrzeżenia jednak co do tej idei nie ucichły na Słowacji. Znana jest przecież rezerwa premiera Mecziara.

3. Brak funduszy: na spotkaniu w Rzeszowie Piotr Heliński informował, że Unia Europejska na nasze pytanie, co ze środkami finansowymi? – powoływała się na swoją wewnętrzną zasadę, że środki finansowe Unii pochodzą ze składek państw członkowskich. Państwa Euroregionu Karpaty nie dokładają się, wobec tego Bruksela uważa, że nie można wydawać pieniędzy podatników państw członkowskich Unii.

Jednak od lata 1997 r. sytuacja się poprawiła, ponieważ został uruchomiony pierwszy program pomocowy Komisji Europejskiej Phare-Credo, którego celem jest wspieranie współpracy państw Europy Środkowej i Wschodniej.

4. Brak właściwego rozumienia idei Euroregionu u dosyć dużej części społeczności tego tworu. Pojawiły się dwie skrajności: z jednej strony dosyć mocna i uzasadniona krytyka, a z drugiej – niczym nieuzasadniony, nadmierny entuzjazm, duże oczekiwania, że oto Euroregion przyciągnie znaczne środki finansowe z Zachodu, że szybko i w sposób znaczący poprawi się życie ludzi, a gdy nic takiego nie nastąpiło pojawiło się zniecierpliwienie.

Co mieli do zarzucenia Euroregionowi ci, którzy zbierają o nim informacje? – Brak banku informacji.

Dotkliwie odczuwano to, że biuletyn Euroregionu przestał wychodzić w 1995 r. W październiku 1997 r. biuletyn został wznowiony ku radości wszystkich zainteresowanych.

W zakończeniu jeszcze raz warto nawiązać do słów dyrektora Piotra Helińskiego: „[...] Bez realnego zainteresowania i zaangażowania środowisk lokalnych struktury euroregionalne nigdy nie będą w stanie spełnić pokładanych w nich oczekiwań. Współpraca transgraniczna, jak zresztą każda działalność ludzka przynosi przecież efekty i korzyści przede wszystkim tym, którzy bezpośrednio się w nią angażują”²¹.

²¹ P. Heliński, *Witamy ponownie!*, „Euroregion Karpacki” 1997, nr 1, s. 1.